

Temistokles išče zatočišče pri kralju Admetu, pred 1801, dvorec Velké Losiny, Češka

Kavčič in Češka

V Narodni galeriji v Ljubljani je na ogled razstava Franc Kavčič in Češka. Prva večja razstava Kavčičevih del je bila postavljena v Narodni galeriji leta 1978. Sedanja pomembno dopolnjuje vedenje o Kavčiču, saj na njej lahko prvič vidimo pomembna slikarska dela. Danes je znanih triintrideset Kavčičevih slik. Od novih najdb jih je na pričujoči razstavi razstavljenih šest in vse so iz Češke.

Slikar Franc Kavčič je bil rojen 4. decembra 1755 v Gorici krojaču Andreju in materi Katarini, roj. Kak-

nes. Okrog leta 1775 ga je grof Guido Cobenzl poslal na Dunaj v varstvo k svojemu sinu Filipu. Na Dunaju je ostal štiri leta in se učil slikarske umetnosti. Leta 1779 ga je Filip Cobenzl poslal študirat v Bologno; učenje na bolonjski Accademii Clementini je dokazljivo za čas okrog leta 1780. Okrog leta 1780 je prišel v Rim, kjer je živel in študiral do leta 1787.

Med Italijo in Dunajem

Iz leta 1787 je prvo tiskano poročilo o Kavčičevi sliki Srečanje Jožefa II. s papežem Pijem VI., ki je bilo objavljeno 2. junija v rimskem časopisu Giornale delle Belle Arti. Leta 1787 je odpotoval na Dunaj, kjer je živel in ustvarjal do leta 1791. Tega leta ga je grof Filip Cobenzl zaradi nabave mavčnih odlitkov po antičnih plastikah in reliefih za dunaj-

ske akademijo poslal za pet mesecev v Mantovo. Tam je ustvarjal risbe po starih mojstrih, po štuk v Palazzo del Tè in po antičnih sarkofagih. V letih 1791–1797 je študiral v Benetkah. Aprila 1795 ga je beneška akademija imenovala za častnega člana;

Kralj Admet, skica za obraz na sliki Temistokles išče zatočišče pri kralju Admetu

na; leto kasneje je bil imenovan za korektorja dunajske akademije, čeprav se je še mudil v Benetkah. Konec julija 1797 se je vrnil na Dunaj.

Leta 1798 je bil imenovan za profesorja in člana akademijskega sveta dunajske akademije. Leta 1803 se je poročil s svojo veliko ljubeznijo Barbaro Haitzinger, kočijažovo hčerjo. Od leta 1808 je bil vodja in nadzornik slikarskega oddelka Dunajske porcelanske manufakture. Leta 1817 je dobil cesarjevo naročilo za sliko Salomonova sodba za cesarsko galerijo na Dunaju. Leta 1820 je sliko končal in prejel zanjo 1.500 zlatnikov. Leta 1819 je skupaj z arhitektom Pietrom de Nobilem v Salzburgu ustvaril nad štirideset risb vedut mesta in okolice. Leta 1820 je postal direktor slikarske in kiparske šole dunajske akademije in to službo je opravljal do

Herod se spravi s sinovima, Krásny Dvur, med 1799 in 1802

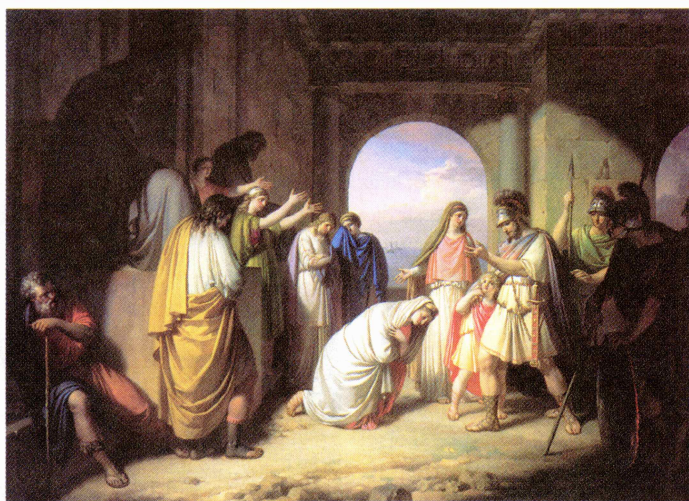
smrti 1828. Leta 1823 ga je rimska Accademia di s. Luca skupaj z direktorjem akademije v Pragi Josephom Berglerjem in slikarjem Michaelom Köckom imenovala za častnega člana. 12. ali 13. novembra 1828 je umrla žena Barbara v njunem stanovanju Auf der Wieden. Čez pet dni, 17. novembra, je umrl na Dunaju v stanovanju ženinega nečaka Bernarda Rattmanna na Kirchengasse 20 tudi Franc Kavčič. Pokopali so ga na pokopališču v Matzleinsdorfu.

Vloga grofa Cobenzla

Kavčičev oče je bil krojač v Gorici. Rod izvira iz vasi Volče pri Tolmini. Za umetnikov študij je poskrbel grof Filip Cobenzl, minister, vitez zlatega runa, diplomat in visok finančni uradnik na Dunaju. Okrog svojega letnega dvorca na Reisenbergu pri Dunaju – danes se ta predel imenuje Cobenzl(berg) – je uredil krajinski park, ki so ga zlasti poleti radi obis-

kovali vabljeni gostje, med katere je štel tudi Wolfgang Amadeus Mozart.

Cobenzli so bili staro plemstvo, ki je izviralo s Koroškega in je bilo prvič omenjeno 1209. Mnogi člani družine so bili učeni, dovtetni za umetnost in so zasedali pomembne državne in diplomatske službe v avstrijskem cesarstvu. Johan Cobenzl je bil zaradi znanja slovenščine, ki je prišla prav pri diplomatskih pogovorih v Rusiji 1575/76, poslanik cesarja Maksimilijana II. v Moskvi. Na Kranjskem so Cobenzli imeli gradove, posestva in Filipov oče tudi hišo v Ljubljani. Filip Cobenzl je za Kavčiča menda skrbel kot za lastnega sina. Študiral ga je poslal na akademijo v Bologno. Leta 1791 je Cobenzl poslal Kavčiča v Mantovo zaradi nabave mavčnih odlitkov za dunajsko akademijo, nato pa v Benetke, kjer je imel podobno nalogo: preskrbo mavčnih odlitkov za dunajsko akademijo, kjer je bil Cobenzl njen prezident, od 1796 in do

Dioniz pred Sirakuzami, Krásny Dvur, med 1799 in 1802

smrti pa celo njen protektor. Tudi v Benetkah je Kavčič risal po antičnih kipih in reliefih, po slavnih mojstrih, zlasti po Tizianu in Giorgioneju.

Iz Benetk se je leta 1797 vrnil na Dunaj, kjer ga je že čakalo mesto korektorja. Pozneje je napredoval v profesorja in zadnjih deset let življenja je bil tudi direktor slikarske in kiparske šole dunajske akademije. Poleg teh visokih službenih mest, ki se jim je leta 1808 pridružilo še vodenje in nadzor slikarskega oddelka Dunajske porcelanske manufakture, je prejel dve veliki priznanji: 1795 ga je za častnega člana imenovala beneška akademija, 1823 pa še rimska Akademija sv. Luka.

Šest slik iz Češke

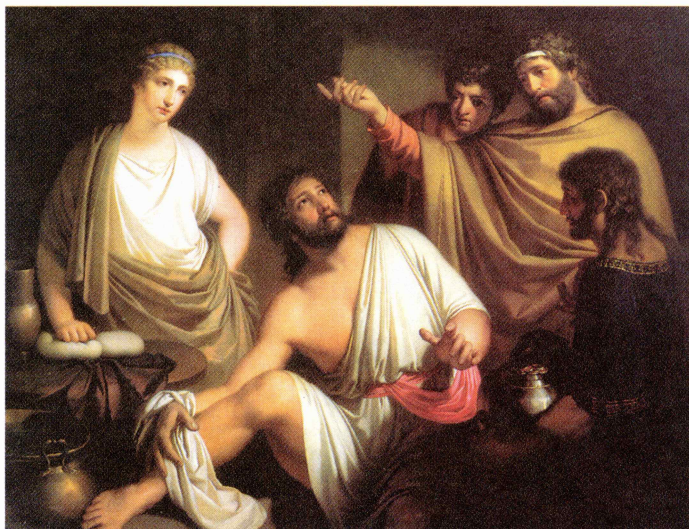
Dela slikarja Franca Kavčiča, ki so bila ustvarjena za Češko ali pa so danes na Češkem, predstavlja šest oljnih slik v izvirniku in ena v reprodukciji. Za olja, velika tudi po merah, je slikar ustvaril osnutke in

risbe detajlov figur in predmetov, ki so mu bili v pomoč pri ustvarjanju umetnine. Ob slikah so na ogled njegova pripravljala dela, petnajst izvirnih risb in ena v reprodukciji. Petnajstim izvirnim risbam se pridružujeta še dve: risba Portret žene Barbare, okrog 1803 in Študija sedečega akta s hrbta, ki izvira iz slikarjevih študijskih let v Rimu med letoma 1781 in 1787. Skupaj je na ogled sedem oljnih del in osemnajst risb. Razstavo spremlja katalog v slovenščini in angleščini. Vse umetnine so reproducirane v barvah.

V manjšem razstavnem prostoru so zbrane stare domače in tuje publikacije, plakati, vabila na razstave, fotografije odprtja razstave 1978 v Narodni galeriji v Ljubljani. Na ogled je tudi portret slikarja Kavčiča iz okrog 1807, ki sta ga za vrezanje v grafiki pripravila Jakob Merz in Johann Jakob Lorenz Billwiller (gradivo je pripravila Marja »»

Otrok Kipsel z nasmehom omehča razbojnika, 1799-1802, grad Krásny Dvur, Češka

Fokion zavrne Aleksandrova darila, Krásny Dvur, med 1799 in 1802

» Lorenčak). V drugem, manjšem razstavnem prostoru teče film o pripravi Kavčičeve razstave leta 1978 (produkcija RTV Ljubljana, 1978), ki ga je pripravila Breda Kovič. Predstavljena so tudi vsa Kavčičeva dela, ki jih hrani Narodna galerija (ureditev gradiva Marja Lorenčak in dr. Ksenija Rozman, multimedijška predstavitev Luka Hribar). Projekt je bil uvrščen v mednarodni sporazum o kulturnem sodelovanju med Češko republiko in Republiko Slovenijo.

Kje vse so slike?

Načrtno zanimanje za slikarja Franca Kavčiča, umetnika slovenskega rodu, sega v prva leta po ustanovitvi Narodne galerije leta 1918. Njena naloga je bila in je še vedno načrtno zbirati in javnosti predstaviti vrhove starejše slovenske likovne umetnosti. Med te umetnike je štel tudi Kavčič. France Stelè si je že 1923 na Dunaju prizadeval pridobiti kakšno slikarjevo delo, dr. Fran Windischer je 1934 izposloval, da so sliko Fokion z ženo in bogato Jonko z Dunaja dolgoročno posodili za razstave v Narodni galeriji, kjer je še vedno na ogled. Leta 1935 je dr. Windischer na Dunaju kupil petinosemdeset Kavčičevih risb in jih daroval Narodni galeriji. Dr. Karel Dobida, drugi ravnatelj Narodne galerije, je 1956 izposloval, da je Avstrija Narodni ga-

Hirneto umira v Deifontovih rokah, Velké Losiny, pred 1801

leriji podarila eno največjih Kavčičevih del, Salomonovo sodbo. Kot zadnja je prišla v galerijo oljna slika Dekle reši Aristomena iz ujetništva. Kupljena je bila leta 1989 na dražbi na Dunaju z denarjem Kulturne skupnosti Slovenije in koncerna Gorenje. Večja razstava Kavčičevih del je bila postavljena v Narodni galeriji leta 1978. Pred začetkom priprav na razstavo je bilo znanih osem olj in znana je bila omemba, da je v Grafičnem kabinetu dunajske akademije okrog dva tisoč risb. Ob razstavi se je vednost o oljih povečala na šestindvajset, vendar je bilo razstavljenih le osem olj-

nih slik in sto trideset risb. Danes je znanih triintrideset slik. Od teh novih najdb jih je na pričujoči razstavi razstavljenih šest, in vse so iz Češke. Smer proti Češki se je odprla 1980, ko je Ksenija Rozman, avtorica razstave, v Prago spremljala razstavo Od romantike do impresionizma in ob tej priložnosti in tamkajšnji Narodni galeriji pregledala risbe Josepha Bergerja, Kavčičevega dolgoletnega prijatelja. S pomočjo kataloga Narodne galerije iz leta 1978 je dr. Machytka iz Olomouca spoznal, da sta dve objavljeni risbi osnutka za oljni sliko do takrat pri njih neznanega slikarja, čigar dela so v Krásnem Dvuru. Kavčiču je pripisal še dve slike. Okoli 1983 je ob ogledu fotografij olj iz Velkih Lozin, ki mu jih je pokazala dr. Marie Mžýková, skupaj z njo spoznal še dve novi Kavčičevi deli, za kateri sta našla osnutka v katalogu iz leta 1978. Dr. Damjan Prelovšek je 1996 sporočil, da dr. Pavel Preiss iz Prage ve za Kavčičevi risbi, shranjeni v Grafičnem kabinetu tamkajšnje Narodne galerije. Od teh dveh risb je zelo dobrodošel portret Kavčičeve žene Barbare. Ko je dr. Prelovšek postal veleposlanik v Pragi in ga je Rozmanova po naključju 2001 srečala v Ljubljani, je stekla beseda o Kavčiču. Kmalu zatem jo je peljal v Krásny Dvur in Velké Losiny. Oba sta bila mnenja, da poglavje o Kavčiču in Češki zasluži manjšo razstavo, povečano še z deli iz Avstrije in Slovenije – z os-

nutki in risbami delov, ki jih je Kavčič ustvaril, preden se je lotil upodabljanja posamičnih kompozicij v olju.

Novoklasicist

Novoklasicizem, ki mu pripada slikar Kavčič, je slog med rokokojem in romantiko ter poznejšimi historičnimi slogi. Okvirno je v Evropi pa tudi v Severni Ameriki in Rusiji postavljen v čas od okrog 1760 do 1830. Zajema vse vrste likovne umetnosti: arhitekturo, kiparstvo, slikarstvo in umetno obrt. V tem času so bila oživiljena klasična merila – grška in rimska – kot ideal neminljive lepote. Ta so oživela že v renesančni umetnosti in so bila navzoča bolj ali manj tudi pozneje v evropski umetnosti. Classicus je latinski pridevnik, ki se nanaša na (družbene) razrede. Pozno latinski pridevnik classicus zaznamuje državljana prvega (družbenega) razreda. V prenesenem pomenu gre za nekaj, kar je odlično, vzorno.

Novoklasicizem se ujema s časom sistematičnih izkopavanj Pompejev, Herkulanea in Stabij, raznih objav o antični umetnosti, z delom francoskih enciklopedistov, nemških razsvetljencev, gibanjem prostožidarjev, vrednotenjem neizumetničenih narave in cenjenjem angleških parkov, na političnem polju pa z izbruhom francoske revolucije z vsemi posledicami, spremembami in Napoleonovimi pohodi. Razstava bo na ogled do konca maja.

V. M.

Mučeništvo sv. Jerneja, pred 1810, 4,8 x 2,5 metra, župnijska cerkev v Napajedli na Moravskem

Mučeništvo sv. Jerneja, osnutek za sliko pred 1810 grafit, lavirana perorisba v rjavem, Narodna galerija Ljubljana